

WINNER

Ekonom Filip Matějka se zabývá komplexností světa. Řekl nám, proč je důležité si přiznat, když něco nevíme, proč je decentralizace médií užitečná a proč bychom se neměli zlobit na předchozí generace.

text Jan Krémář foto David Bruner

FILIP MATĚJKA studoval fyziku v Praze, poté se vydal do zahraničí, odkud se vrátil mimo jiné s doktorátem z prestižní americké Princeton University. Dnes se jako ekonom pražského institutu CERGE-EI věnuje mimo jiné makroekonomii a ekonomice informací a přednáší na vysokých školách po celém světě. Jedním z témat, kterým se Filip Matějka v současnosti zabývá, je otázka, jak informace ovlivňují politiku a decentralizaci médií.

„DŘÍV JSME MĚLI značně méně informací a tak nějak všichni stejné. Nyní si můžeme vybrat z obrovského množství různých zdrojů informací,“ vysvětluje. Výsledkem této selektivní konzumace informací je, že si každý vybíráme to, co je pro nás důležité a různí lidé mají informace o různých věcech. „Dnes je určitě složitější vyznat se v médiích, ale to neznamená, že je to horší, než to bylo dřív,“ dodává. Předtím existovala tři hlavní média, dnes je jich o několik tisíc víc, a část

z nich šíří dezinformace a lži. „Jenže je možné, že i mezi těmi třemi dřív bylo něco nepravdivého,“ připomíná Filip Matějka. „Spousta novinářů podle mě v devadesátých letech kvůli osobním sympatiím třeba tlačila Miloše Zemana nebo Václava Klause, o deset let později viděli věci zas úplně jinak.“ I v době před informační revolucí tedy podle Filipa Matějky nebylo všechno založeno na faktech. Decentralizace médií sice přinesla řadu negativ, celkově ji ale Filip Matějka považuje za bezpečnou. Dřív podle něj mohlo dojít k tomu, že když jedny noviny situaci špatně pochopily, mohla být špatně informovaná třetina společnosti. Dnes bude ale třeba podle něj mediální výchova nebo určitá regulace médií.

„Není pravda, že nám staří lidé zkazili budoucnost, právě naopak. My dnes máme pocit, že některé věci jsou horší než dřív, ale žijeme v nejlepším světě, v jakém jsme kdy žili. Jen o něm víme víc a na problémy je lépe vidět.“

PARADOXNĚ JE JEDNÍM Z KLÍČŮ pro navigaci světa plného informací poznatek, že něco nevíme. „Svět je daleko složitější, než si uvědomuje a když něco zkoumáte, tak je zajímavé, že nevíte čím dál tím víc, ale vidíte víc a víc věcí, kterým nerozumíte,“ říká Filip Matějka. Když se o něčem trochu naučíme, nechápeme podle něj pak často, proč tomu naopak jiní nerozumí. Nechceme si přiznat, že tomu možná zas tak nerozumíme, anebo si vůbec připustit, že ten druhý to neví. Obzvlášť palčivý je tento

problém na sociálních sítích, kde lidé nosí kůži na trh víc, než to dělali dřív. „To se týká všech oborů, i ekonomové se dnes vyjadřují do médií víc, jako třeba já teď,“ dodává s ironickým úsměvem. „Hodně z nás věcem ale rozumí jen zčásti a není úplně sexy přiznat, že je něco komplikované a že neexistuje jednoduché řešení,

protože to pak pro média nemusí být zajímavé,“ kritizuje. Právě zde je podle něj jeden z kořenů populismu, protože populistu nemůže přiznat, že něco neví, nebo že jeho rozhodnutí bude třeba krátkodobě nepopulární, ale dlouhodobě prospěšné. Ostatně dlouhodobost je podle Filipa Matějky naprosto klíčová pro správný chod států. „My Češi jsme to ale historicky nikdy moc neuměli, možná kromě Masaryka,“ říká. „Ten za hilsneriády nebo předtím během sporu o rukopisy šel proti národnímu přesvědčení a věděl, že to bude dlouhodobě správné,“ dodává.

POZITIVNĚ OVŠEM HODNOTÍ dnešní vývoj, že se politici snaží víc bavit s lidmi a ze setkání s voliči přinášet nápady. „Možná se ale baví až moc s lidmi, protože politici pak neřeší společnou vizi, ale pouze komu kde přidat,“ kritizuje současný trend. Politika dnes podle něj neznámá řešení společných témat, spíš to připomíná třídní boj. „Čím víc jsou nápady rozdrobenější, tím spíš si jich všimne ten, komu pomůžou,“ vysvětluje Filip Matějka jeden z principů populismu. To, že tu spoustu drobných věcí pak všichni ostatní musejí zaplatit, toho si však všimáme méně.

ALE ZPĚT KE SLOVU NEVÍM. Na něm jsou podle ekonoma Filipa Matějky založeny veškeré politické systémy za posledních sto až sto padesát let, které byly úspěšné. „Diktátoři si krátkodobě vedou dobře, protože činí rozhodnutí bez diskuse a oni sami řeknou, jak je to správné,“ vysvětluje. „Dřív nebo později však udělají chybu a ta chyba je pak obrovská.“ Demokracie je podle něj naopak něco velice pomalého, jako systém pomalu sbírá nápady. „Evropskou unii třeba lidé kritizují za to, že je pomalá, ale celkem to jde tak nějak dopředu,“ říká. „Je to založené na tom, že když něco nevím, tak potřebuji spoustu institucí, které se tím budou zabývat a opravdu špatná věc neproleze,“ dodává. Jako příklad fungování EU uvádí Filip Matějka uprchlickou krizi před několika lety. „Můžete třeba kritizovat přístup EU k migrantům. Já bych se solidaritou souhlasil, ale chápu, že někdo se může třeba bát, že se najednou jeho městečko příliš změní,“ vysvětluje. „Když se ale podíváte, co se vlastně stalo, tak jsme měli několik měsíců bouřlivých

situací, ale nakonec to EU řešila efektivně. Leckoho integrovala, leckomu pomohla a země, které nikoho přijmout nechtěly, se nakonec nezměnily,“ popisuje fungování procesu. Většina podle něj rozhodla o tom, co chtěla, nešlo by to ale bez dalšího centrálního prvku: decentralizace systémů. „Není jediná země na světě, která by nebyla založena na menších, roztráštěných trzích, které samy vědí, co je v dané lokalitě zapotřebí a nutné,“ říká. Stejně jako centrální plánování neumělo předpovídat potřeby obyvatel na lokální úrovni, tak i politické systémy mohou fungovat, jen když jsou do určité míry decentralizované.

S TÍM SOUVISÍ do jisté míry i rozpolcenost společnosti. „Člověk v Praze ví sice dobře, co se děje v Praze, ale vůbec třeba netuší, jak vypadá život v severních Čechách,“ vysvětluje Filip Matějka. „V severních Čechách pak naopak vidí, co v Praze hlásíme za věci a vědí, že se vůbec nehodí k jejich situaci, protože často musejí vyjít s dvanácti tisíci korunami měsíčně,“ pokračuje. „Pro nás v Praze jsou sice možná vysoké nájemy, ale kamkoli jedeme do zahraničí, můžeme si to dovolit, a to je pro nás důležité. Když máte těch dvanáct tisíc měsíčně, není to pro vás vůbec téma.“ Zase v severních Čechách nemusejí třeba vidět problémy, které řešíme my. „A pak se všichni hádáme úplně zbytečně,“ dodává. Přitom právě teď podle něj nastala doba, kdy se musíme naučit spolu komunikovat. „Největší problémy, které bude lidstvo za příštích sto let řešit, budou společné problémy,“ říká. Problém je podle něj spíš v tom, že jako společnost mrháme potenciálem. „Dnes by opravdu nikdo neměl být hladý nebo bez domova,“ říká. Mladá generace podle něj chápe solidaritu, že by bohatší měli dávat chudším.

„ALE PŘEDCHOZÍ GENERACE byly rozhodně chudší než my v našem věku, a my bychom se o naše bohatství měli s nimi podělit,“ říká. Podle Filipa Matějky by se mělo zdanit způsobení emisí a z výtěžku podporovat starší generaci. „Mohli bychom tím podpořit ochranu klimatu, ale zároveň poděkovat finančně těm, kteří nebudou mít již nic z toho, že v příštích dekádách bude stále lepší ovzduší,“ vysvětluje. Přirovnává to k situaci, kdy vybudujete firmu, ale ve stáří byste z ní neměli již nic mít. „Předchozí generace nám vybudovaly dnešní zemi, ale my jim dáváme na důchod pouze nějakou almužnu,“ stěžuje si. V souvislosti se stářím kritizuje také to, že jsou lidé u nás málo finančně gramotní a v pracovním věku dostatečně neinvestují. „V Česku drží asi jen sedm procent lidí akcie, to je strašně málo třeba ve srovnání se severní Evropou, kde je to okolo poloviny společnosti,“ říká. Jedním z problémů je podle něj, že lidé opět málo myslí dopředu. „Na akciovém trhu můžete klidně jeden rok prohrát pětinu toho, co máte. Ale když akcie držíte třicet let, tak nakonec máte průměrně šestinásobek,“ připomíná. Jako společnost bychom se pak podle Filipa Matějky měli naučit méně se hádat. „Neptejme se hned lidí, koho volí a proč, jinak nezjistíme, že mají třeba stejné srdce a stejné hodnoty, ale pouze jiné informace než my,“ říká Filip Matějka. „Už by šlo nalézt společnou řeč a společná řešení.“ Dnes to ale podle Filipa Matějky neděláme. ☺